

אמר רבא: הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן, כשאמר את הדין הנזכר למעלה, במוכר פירות דקל, שאם שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה. ובעי לאותביה [רציתי להקשות לו על זה], מדין שמצינו לגבי אונאה. הגמרא להלן מפרשת את הקושיא.

ואודיק. [השגיח בי, וראה שיש בדעתי להקשות על דבריו].

חזיתן [קדמני להראות לי ראייה לדבריו] מדין שמצינו לגבי איילונית. והגמרא להלן

משכנתא לאסמכתא. ועיין לקמן בדף סז. הערה ביאור שיטת הרמב"ם.

שיטה ב' הרי"ף והרמב"ן מבארים את הגמרא על דרך רש"י, שבזבני מחילה בטעות היא מחילה. אבל מבארים אחרת את הטעם שבהלואה "הדרי פירי", וז"ל הרי"ף בזבני דליכא איסורא, היא מחילתו מחילה, בהלואה דאיכא איסורא לא היא מחילתו מחילה. מבארים הרמב"ן והרשב"א, שבהלואה, כיון שהמקח בטל, אם המלוה אוכל פירות ולא משלם דמיהם, יש איסור ריבית ולכן אנן סהדי שהוא לא מוחל, כי ע"י זה יהיה איסור ריבית, ואין כאן מחילה, לכן "הדרי פירי". אבל בזבני, נוח לו לעמוד במה שעשה, וזה כמחילה מדעת. הגהת אשר"י מביא פירוש זה בדברי הרי"ף, ומוסיף: אי נמי חכמים תיקנו שלא תהא מחילה, כדי שלא יבוא זה לשום איסור.

תוספות ועוד ראשונים מקשים, שמהסוגיא כאן עולה שרב נחמן סובר מחילה בטעות הוא, ולא היא מחילה. הרא"ש והריטב"א כאן, והרמב"ן בב"ב דף מא. מתרצים: שהמקרה של הגמרא שם, דומה להונאה, שהגמרא לקמן אומרת שרב נחמן מודה בזו שלא היא מחילה, כי שם הוא סבור שזה קרקע של חברו, ולכן הוא מסייע לו להעמיד את הכותל. ואין בזה מחילה כלל. והבית מאיר תמה על תוספות למה לא מתרצים כך? ואולי תוספות מקשים, מלשון הגמרא "מחילה בטעות היא", שמזה משמע שבכל מקום לא היא מחילה. הרא"ש (בסימן ל"ב) מתרץ בתירוץ הנזכר, גם את שאר קושיות

תוספות.

שיטה ג', הרשב"א מביא את שיטת ספר הישר, שהטעם באסמכתא ש"הדרי פירי", כי גם זה דומה להונאה שהגמרא לקמן אומרת שרב נחמן מודה בזה שלא היא מחילה. והטעם, כי לדעתו לתת את הפירות למלוה בתורת מכר, אבל בתורת ריבית מעולם לא היה דעתו לתת, וזה דבר אחר ממה שבדעתו לעשות. אבל במוכר פירות דקל, דעתו למכר וגם אם המוכר לא חל הלוקח אוכל את הפירות בתורת מכר. ולכן יש בזה מחילה, אלא שזה בטעות. ומחילה בטעות היא מחילה. וזה כונת הגמ', "התם זבני הכא הלואה" ושאר הראשונים שלא מפרשים כך סוברים שאסמכתא לא דומה להונאה.

שיטה ד', תוספות בשם ר"ת מפרשים את הגמ', שהגמרא חוזרת ממה שסברה, שהטעם של רב נחמן בשמיט ואכיל שלא מפקינן מיניה כי מחילה בטעות היא מחילה. אלא לעולם מחילה בטעות לא היא מחילה, ולא מפקינן מיניה כי המחילה לא בטעות. שאפילו שיכול לחזור בו כי זה דבר שלא בא לעולם, אין לו לחזור, כדי לעמוד בדיבורו שאמר ללוקח שהוא מוכר לו את הפירות ולכן כל זמן שלא חוזר מהמכירה, אומרים שהוא מוחל לו מחילה גמורה. אבל "הכא הלואה", פירוש: מתחילה המלוה נכנס בה בתורת הלואה, והלוה היה סבור שיפרע לו לפני שיעברו ג' שנים והקרקע תחזור אליו. וממילא לא שייך כאן לומר שאין לו לחזור מהמקח כדי לעמוד בדיבורו. והמחילה היא בטעות, ולא היא מחילה, לכן "הדרי פירי".

מפרשת את הראיה.

עתה הגמרא מפרשת את הקושיא, שרבא רצה להקשות על רב נחמן, מדין שמצינו בהונאה.

והרי **אונאה** במשא ומתן, בין מצד המוכר, שמכר ביותר משויו, בין מצד הלוקח, שלקח בפחות משויו, **דמחילה בטעות היא**, כי המתאנה נתן מדעתו, ודעתו שזה יהיה של המאנה. אלא שזה בטעות, שהוא סבור שזה השווי האמיתי.

ולא היא מחילה. שהרי כתוב במשנה בפרק הזהב, שיש אופנים, שהמאנה צריך להחזיר למתאנה את האונאה. וקשה על רב נחמן שסובר מחילה בטעות היא מחילה?

ואודיק, חזיתן איילונית.

עתה, הגמרא מפרשת את הראיה, שרב נחמן מביא לדבריו, מדין שמצינו לגבי איילונית.

הרי איילונית, שמחילה בטעות היא, והיא מחילה.

וראיה שהיא מחילה, מהא **דתנן: הממאנת**, קטנה יתומה מאביה, שהשיאוה אמה או

אחיה נשואי דרבנן, ויצאה ממנו במיאון, שכן לפי תקנת חכמים הרשות בידה, בעודה קטנה, למאן בבעלה, והיא יוצאת ממנו בלא גט.

והשניה, אשה שהיא אסורה לבעלה, מדין "שניות" לעריות. שגזרו עליהו חכמים, כדי להרחיק את האדם, מאיסור ערוה שבתורה.

והאיילונית, אשה שאינה מסוגלת ללדת מטבע ברייתה, והיא מכונה כך מלשון איל (זכר), לפי שאין לה סימני אשה. ומדובר כאן, שבעלה לא הכיר בה שהיא איילונית, כשנשאה.

אין להן, לא כתובה, הממאנת אין לה כתובה, לפי שלא נתגרשה על ידי בעלה, אלא יצאה בעל כרחו. השניה אין לה כתובה, לפי שקנסוה חכמים. והאיילונית אין לה כתובה, לפי שמקחו מקח טעות, הואיל ולא הכיר בה שהיא איילונית, והיא לא אשתו.

ולא פירות, שאין הבעל משלם להן, בעד הפירות שאכל מנכסיהן, אפילו שאין כאן את תקנת חכמים, שהבעל אוכל פירות מנכסי אשתו⁽¹⁾.

(כך מבואר בהגהת אשר"י, ובריטב"א).

1. כך מפרש רש"י, אבל תוס' בד"ה ובלאות, אומרים שאי אפשר לפרש כך, כי אם כן קשה, למה כתוב רק שלא צריך לשלם את הפירות שאכל, הרי אפילו אם אכל את הקרן לא צריך לשלם? לכן מפרשים שכונת המשנה שאם ליקט פירות והם עדיין בעין לא צריך להחזיר לה. אי נמי כונת המשנה שאין לה תקנת פירות. (תקנת פירות, היינו שחז"ל תיקנו לבעל

שיאכל פירות מנכסי אשתו. ותמורת זה תיקנו לאישה שאם נשבת הבעל חייב לפדותה) כגון: שנשבת, ולותה כסף מאדם אחר ופדתה את עצמה, ואחר כך מיאנה בבעלה. בזה אומרת המשנה שהבעל לא צריך לפרוע למלוה. כתב המהרש"א, נראה מדבריהם שביושבת תחתיו חייב לפדותה כמו במזונות. אבל מדברי רש"י בד"ה ולא פירות משמע שחולק על תוספות, וסובר שגם בזה ל"צ לפדותה.

ולא מזונות, שאינו חייב במזונותיהן⁽²⁾.

ולא בלאות. אם הכניסה לו בגדים בנדונייתה, אפ' הם קיימים⁽³⁾ לא יחזיר בלאותיהן. [שבלו מחמת שימוש].

והטעם באיילונית, שהבעל לא צריך להחזיר לה מה שהכניסה לו בנדונייתה, ולא צריך לשלם לה בעד הפירות שאכל מנכסיה, כי אפילו שזה מקח טעות, כיון שבזמן שהכניסה לו את זה, היה דעתה שזה יהיה שלו, יש כאן מחילה. ואפילו שזה בטעות. שהרי היא מוחלת, מחמת שסוברת שהיא אשתו. מחילה בטעות היא מחילה. ומזה רב נחמן מביא ראיה לשיטתו.

ודוחה הגמרא: **ולא היא, לא אונאה היא תיובתיה** דרב נחמן, **ולא איילונית מסייע ליה לרב נחמן.**

ומפרשת הגמרא:

לא אונאה תיובתיה, דלא ידע המתאנה, דאיתיה הונאה, כדי שנאמר, דמחיל גביה דהמאנה. כלומר, אין כאן כלל מחילה, כי המתאנה לא יודע את המציאות שהוא משלם יותר מהמחיר.

אבל במוכר פירות דקל, המוכר יודע את המציאות, שפלוני אוכל הפירות, ורק טועה בסיבה. שהוא חושב שזה מגיע לו בדין, והאמת היא שזה לא מגיע לו בדין. ולכן יש כאן מחילה, ומחילה בטעות היא מחילה⁽⁴⁾.

ולא איילונית מסייע ליה. כי בזה המחילה אינה בטעות, **דניחא לה לאיילונית, דתיפוק עלה שמא דאישות,** ואפילו אם היתה יודעת שאין נישואיה נישואין, רוצה להאכילו.

הקדמה לסוגיית משכנתא

ענין המשכנתא הוא: המלוה מקבל לרשותו ולחזקתו את אחד הנכסים של הלוה, בתורת משכון ובטחון לפירעון החוב.

2. הגמרא במסכת כתובות דף קז: מפרשת את המשנה, כיצד אמרו "ממאנת אין לה מזונות" אי אפשר לפרש ביושבת תחת בעלה ועדיין לא מיאנה, כי בזה ודאי בעלה חייב במזונותיה. אלא כגון שבעלה הלך למדינת הים, ולותה מאדם אחר לצורך מזונות וכשבעלה חזר ממדינת הים מיאנה בו, בזה כתוב שהבעל לא צריך לפרוע למלוה. מוסיפים תוספות בד"ה הממאנת, שאי אפשר לפרש שהכונה שאחר המיאון הבעל לא צריך לזון אותה, כי זה פשיטא. עוד אומרים תוס' שגם מה שכתוב ש"איילונית" אין לה מזונות, מדובר באופן זה שבעלה הלך למדינת הים, ולותה לצורך מזונות ואחר כך נמצאת איילונית. אבל מה שכתוב ש"שנייה" אין לה מזונות, הכונה לאחר שבעלה מת, כי בעודה

תחתיו פשיטא שאין לה מזונות כי בעלה חייב לגרשה. אבל לאחר מיתה לולי המשנה היינו אומרים שיש לה מזונות כשאר אלמנה שניזונת מנכסי בעלה.

3. כך שיטת רש"י, אבל תוספות בד"ה ובלאות אומרים שמדובר שהם לא קיימים.

4. הרמב"ן בב"ב דף מא. ד"ה ואי קשיא, דן אם איילונית דומה להונאה ואין כאן מחילה אפ' בטעות. ורב נחמן השיב לרבא לפי סברתו שגם בהונאה יש מחילה בטעות. או שזה לא דומה להונאה עיי"ש, ובחידושי הריטב"א כאן, מפורש שזה לא דומה להונאה.

שהלוה לא יכול לסלק את המלוה מהשדה עד זמן פלוני, אפילו לאחר שכבר פרע לו את החוב, נחשב הדבר כמכר של הקרקע לתקופה מסוימת, ולא כהלואה. וכאילו המלוה קונה את הקרקע מהלוה בשעת ההלוואה, וחוזר ומקנה לו אותה בשעת הפירעון.

עוד מצינו בגמרא משכנתא "בנכיתא" ומשכנתא "בלא נכיתא".

משכנתא "בנכיתא" ענינה הוא, שהמלוה והלוה קובעים ביניהם, שתמורת כל שנה שהמשכנתא תחת יד המלוה, ינכו מהחוב סך מסוים. נמצא שהמלוה אינו אוכל את הפירות בחנם, אלא משלם עבורם את סך הניכוי הזה. אמנם סכום זה של הניכוי, היה נמוך מאד, ולעיתים היו מנכים דינר אחד לשנה, עבור שדה שעושה פירות בשווי אלף דינרים, כמבואר ברמב"ם.

משכנתא "בלא נכיתא", ענינה הוא, שהמלוה אוכל את פירות השדה, בלי שום ניכוי, ועתיד לקבל בסוף תקופת ההלוואה את פירעון החוב במלואו.

במשכנתא בלא נכיתא, יש מחלוקת ראשונים אם זה איסור מן התורה או מדרבנן.

במשכנתא בנכיתא, כולם סוברים שזה לא אסור מן התורה, ונחלקו אם זה אסור מדרבנן.

עוד מצינו בגמרא משכנתא אשר היא מותרת לכל הדעות, והיא, משכנתא "דסורא".

באותן שנים שהמשכנתא נמצאת ביד המלוה, הוא נוהג בה מנהג בעלים, עובד בה, ואוכל את פירותיה. נמצא שכל הלואה על משכנתא, היא הלואה בריבית, כי מלבד הקרן שהמלוה עתיד להפרע מן הלוה, הוא אוכל עתה את פירות השדה.

ומצינו שהיו סוגים שונים של משכנתאות:

יש מקומות שהיו נוהגים שהלוה אינו יכול לסלק את המלוה מן המשכנתא עד שמגיע זמן הפירעון, ואפילו אם רוצה לפרוע את החוב תוך הזמן, יכול המלוה לעכב את המשכנתא תחת ידו, ולא לקבל את הפירעון. וזה נקרא בגמרא "אתרא דלא מסלקי".

ויש מקומות שהמנהג היה, שבכל שעה שהלוה מביא את מעות הפירעון, הוא רשאי לסלק את המלוה מהמשכנתא, והיא חוזרת אליו. וזה נקרא בגמרא "אתרא דמסלקי".

רוב הראשונים סוברים שלענין ריבית, משכנתא ב"אתרא דלא מסלקי", קלה היא ממשכנתא ב"אתרא דמסלקי". עד שרש"י ותוס' סוברים, שבאתרא דלא מסלקי, מותר למלוה לאכול פירות אפילו שלא מנכה כלום מהחוב.

אך הרמב"ן חולק על זה, וסובר שאסור למלוה לאכול פירות, כי זה אבק ריבית, אבל גם הוא סובר, שזה יותר קל מבאתרא דמסלקי. כי באתרא דמסלקי, כשאוכל המלוה את פירות הקרקע ואינו מנכה אותם מהחוב, זו היא ריבית קצוצה.

והטעם שמשכנתא באתרא דלא מסלקי, איסורה יותר קל, כתבו הראשונים: כיון

ביניכם לאחר מכן, כיון שקרובים אתם. ולפי הצד הזה, כיון שהמוכר שתק, קיבל את דברי השליח, ומכר בלי תנאי.

והשני, שכוונתו לומר, הרי קרובים אתם ובודאי האשה השולחת אותי מרוצה מכל מה שאתה רוצה, וחל המכר בתנאי הזה.

אמר רבה בר רב הונא: כל מקום שאומר השליח "את ונוולא אחי", סמכא דעתיה של המוכר שהשליח מסכים לדבריו, ולא גמר ומקני לו את הקרקע, אלא בתנאי שאם לאחר מכן יהיה לו מעות, הוא יוכל ליתן לה אותן, ולקבל בחזרה את הקרקע.⁽¹⁾

ולכן, אם המוכר מביא לאחר זמן את הכסף, אכן **ארעא הדרה**, חוזרת הקרקע למוכר.

אבל יש להסתפק: **פירי** שאכל הלוקח עד שהמוכר מביא לו את הכסף, **מאי**, מה דינם? האם גם אותם הוא צריך להחזיר, או לא.

וצדדי הספק הם: האם **ריבית קצוצה הווי**, כי כשהמוכר גותן לו את הדמים שקיבל, מתברר שלמעשה היתה כאן הלואה ולא מקח בתנאי, וממילא הפירות שהלוקח אכל, זה **ריבית קצוצה**, ו**יוצאין בדיינין**.

או דילמא, רק **כי אבק ריבית הווי**, ואין

שהיו כותבים בשטר "כמישלם שניא אלין, תיפוק ארעא דא בלא כסף". והיינו שהמלוה מקבל את השדה לרשותו, ואחרי סך מטוים של שנים הוא מחזיר אותה ללוה, ואין הלוה צריך לפרוע כלל מעות. נמצא, שאכילת הפירות היא הפרעון ואין כאן פירעון אחר. ובוזה, אפילו שמנכה לכל שנה דבר מועט, מותר. וראה לקמן את טעם ההיתר במשכנתא זו.

מעשה שהיה, **בהחיא איתתא**, אשה **דאמרה ליה להחוא גברא**, שליח: **זיל זבין לי ארעא**, לך וקנה לי קרקע **מקריביי** [מקרובי].

אזל, הלך השליח, **זבן לה**, וקנה עבורה קרקע מקרוביה.

אמר ליה מוכר לשליח בשעת המכר: אני מוכר בתנאי, **שאי הווי לי זוזי** לאחר זמן, **מהדרת לה ניהלי**, תחזיר לי את הקרקע, ואני אחזיר לך את כסף שנתת לי.

אמר ליה שליח למוכר: הרי **את ונוולא** [כך היה שם האשה המשלחת] **אחי** [קרובים אתם]. ובודאי תתפשרו ביניכם.

ואפשר לפרש את כונת השליח בשני אופנים: האחד, איני מכניס עצמי לתנאי זה, ואני קונה בלי תנאי, אלא שאתם תתרוצו

פ' י"א ה' י"ב מביא את המעשה שכתוב בגמרא, וכ' ובא מעשה לפני חכמים ואמרו הרי זה השליח לא קנה כלום, שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברורה ונמצא שלא גמר ולא הקנה. עכ"ל וכ' הלח"מ שהרמב"ם גורס בגמרא לא סמכא דעתיה ולא גמר ומקנה. ומפרש שהמוכר עשה תנאי גמור, ומכיון שהשליח לא השיבו

1. רוב מפרשים את הגמרא הרשב"א והנמוק"י, אבל הריטב"א, והלח"מ בה' מכירה פ' י"א ה' י"ב מפרשים שהמוכר אמר להשליח בלשון שאילה האם אתה מסכים שאם יהיה לי זוזי לאחר זמן תחזיר לי את הקרקע ואני יחזיר את הכסף? ולכן היה ס"ד שכונת השליח איני מכניס עצמי לדבר זה, ואז המכר חל בלי תנאי. לרמב"ם יש שיטה אחרת בסוגיא, בה' מכירה

יוצאין בדיינין.

ולהלן הגמרא מבארת את הטעם שיש לומר שזה רק אבק ריבית.

אמר רבה בר רב הונא: מסתברא, כי אבק ריבית הוה, ואין יוצאין בדיינין.

וכן אמר רבא: כי אבק ריבית הוה, ואין יוצאין בדיינין.

אמר ליה אביי לרבה: משכנתא, מאי?

כלומר, אם הלווה משכן את שדהו למלוה, וכל זמן שהוא לא פורע את החוב, המלוה

אוכל את פירות השדה ולא מנכה ללווה מהחוב, האם גם כאן זה רק אבק ריבית, או שזו היא ריבית קצוצה.

וצדדי הספק הם:

התב, במעשה הנזכר, טעמא מאי זה רק אבק ריבית, משום דלא קין ליה, הלוה לא קבע עם המלוה שיאכל את פירות השדה כל זמן שהוא לא נותן לו את הכסף, אלא מדעתו הוא אוכל את הפירות. וכל שלא קצצו בפירוש את הריבית, זו לא ריבית קצוצה(2).

ואם כן, הכא נמי במשכנתא, זה לא ריבית קצוצה, כי לא קין ליה, לא קבעו ביניהם

תשובה ברורה לא גמר ומקני כלל, וכ"כ בהגהות הגר"א על הש"ס באות א', ועמשנ"ת לקמן בהערה 4 שגם תוס' והרא"ש סוברים כהרמב"ם.

2. בחי' הריטב"א מפורש שכן דעת רש"י, ומקשה עליו בזה"ל ואינו נכון דכיון שמשכן לו סתם, והוא אוכל פירות והקרן קיים הרי זה כקוצץ בפירוש. וסתמו כפירוש? הגר"ח הלוי בחי' על הרמב"ם ה' מלוה ולוה פ' ו' ה' ז' מוסיף ביאור לשיטת רש"י. וז"ל שלא התנה עמו בפירוש על אכילת פירות, אבל סתמא דמשכנתא הוי שיאכל המלוה הפירות. ובכה"ג ס"ל דלא הויא ריבית קצוצה, משום דלענין ריבית קצוצה צריך שיקוצץ בפירוש הריבית.

לפי"ז מבואר כאן ברש"י שמשכנתא בלא נכייאת יכול להיות אבק ריבית רק אם לא התנה עמו בפירוש על אכילת פירות. אבל כשהתנה עמו בפירוש שיאכל פירות לכו"ע זה ריבית קצוצה. מקשה הפנ"י שרש"י עצמו לעיל בדף סב: מפרש את הגמרא שם שאומרת שמשכנתא בלא נכייאת בדיני ישראל זה אבק ריבית, בטעם אחר, שמדובר בכרם, ובגלל שלפעמים הכרמים

לוקין ואינם עושים פירות זה לא ריבית קצוצה. מ' להדיא שאפילו במשכנתא שקצץ עמו על אכילת פירות זה אבק ריבית? ומתרג': שרש"י סובר שהגמרא אמרה כאן את הטעם של לא קין ליה, להשמיענו שאפילו בבית וחצר שפירותיהם מצויין תדיר יש אופן שזה לא ריבית קצוצה, כשלא קין ליה שיאכל פירות, אבל בכרם ושדה אפילו כשקין ליה זה אבק ריבית. וכ"כ הרשב"א לעיל בדף סב. שלרש"י הסוגיא בדף סב: מדברת במשכונת הכרם והסוגיא כאן מדברת במשכונת בתים, וקשה שרש"י כאן בד"ה משכנתא מאי, מפרש שמדובר במשכן לו שדה ובזה הריחוק לא ודאי ואפי"ה כ' בגמרא שרק בגלל שלא קין ליה זה לא ריבית קצוצה?

הלח"מ (בה' מלו"ל פ' ו' ה' ז') והמחנ"א (בה' מלו"ל סי' י"ב) כ' שלדעת רש"י רק כשהריחוק לא ברור, וגם לא התנה עמו בפירוש על אכילת פירות, זה אבק ריבית. אבל אם התנה עמו על אכילת פירות אפילו שהריחוק לא ברור זה ריבית קצוצה, ולכן כאן אפילו שמדובר בשדה, רק שלא קין ליה זה אבק ריבית. וצ"ב איך מצטרפים שני הדברים? בס' אבי עזרי (ה')

הלוה והמלוה את אכילת הפירות.

זה אכילת פירות בדרך הלוואה.

או דילמא, התם הטעם שזה לא ריבית קצוצה, כי זה זביני, שאכילת הפירות היא בדרך מקח, שהרי המלוה ירד לשדה בתורת מקח⁽³⁾.

אמר ליה רבה: התם, במעשה הנזכר, טעמא מאי, מהו הטעם שנחשבת אכילת הפירות לאבק ריבית, משום דלא קץ ליה.

ואם כן, הכא במשכנתא, זו ריבית קצוצה, כי

ולכן, הכא במשכנתא, נמי זה אבק ריבית, כי לא קץ ליה.

הריבית, מהגמרא במסכת ערכין דף לא. שמביאה ברייתא שמוכר בית בבתי ערי חומה וגואל בתוך י"ב חודש, הרי זו ריבית גמורה אלא שהתורה התירתו. מ' שאפילו שלא התנה בפירוש על הדירה זה ריבית דאורייתא. ולדעת החולקים צ"ל כמוש"כ תוס' לעיל בדף סד: לדעת ר"ת שמש"כ בברייתא הרי זו ריבית גמורה הכונה מדרבנן. אמנם הפנ"י כ' שלרש"י לומדים את ההתיר בלא קץ, מזה שהתורה התירה בבתי ערי חומה ע"ש.

מלו"ל פ' י' ה' ד') מבאר דאפילו שלא קץ מפורש שיאכל פירות, מ"מ אם היה ברור שיהיה פירות היה זה נחשב לקציצה, כיון שמשכן לו, וסתם משכנתא היא שהמלוה אוכל פירות, אבל מאחר שלא ברור שיהיה פירות אף שאפשר שיהיה פירות אין זה נחשב לקציצה מאחר שלא פירש להדיא שיאכל פירות. ועיי"ש שכ' עוד אופן.

ועדיין צ"כ לפי מה שמצדד הלח"מ שמש"כ רש"י לאכול פירות לשם ריבית, כונתו שאמר בהדיא לשם ריבית בשכר המתנת המעות, אבל אם לא הזכיר בשכר המתנת המעות אע"פ שיאמר אני ממשכן אותו ע"מ שתדור לא הרי ריבית קצוצה, שלפ"ז לך לא שייך סברא זו? אמנם המחנ"א שם כ', שבטור כתוב שלדעת רש"י אפילו כשהלוה פירש שהמלוה יאכל פירות, בשדה שהריוח לא ברור זה אבק ריבית, ותמה על זה.

3. הריטב"א מפרש שאין כונת הגמרא שרק זה הטעם שזה לא ריבית קצוצה, אלא שבזביני מותר כשלא קץ ליה כי יש תרתי למעליותא (א) לא קץ ליה (ב) זביני. וצ"כ אם כל סיבה בפ"ע לא עושה שזה אבק ריבית איך הם מצטרפים ביחד?

הריטב"א חולק על רש"י ומפרש מש"כ בגמרא משום דלא קץ ליה, שלא נותן לו דבר קצוב בריבית, כי יתכן שהשדה לא תעשה פירות, או שההוצאות יהיו יותר מהשבת, וכשהריוח לא ברור זה אבק ריבית, המחנ"א בהלכות מלו"ל סימן י"ב כ' שגם דעת הרמב"ם והטור היא כהריטב"א ולא כרש"י. מזה שכתבו שגם כשהתנה עמו ע"מ שיאכל פירות השדה זה אבק ריבית, וכ"כ בחידושי הגר"ח הלוי. עוד כ' הגר"ח הלוי זצ"ל שיש ראייה לשיטת הרמב"ם והריטב"א שלא צריך שיקוץ בפירוש את

הפנ"י מקשה מהגמרא במסכת ערכין דף לא. שמביאה ברייתא שמוכר בית בבתי ערי חומה וגואל בתוך י"ב חודש הרי זו ריבית גמורה, אלא שהתורה התירתו. ומבואר שם שהתנא של המשנה חולק ע"ז, רק בגלל שסובר כר"י שצד אחד בריבית מותר, ואם כן, נראין הדברים ק"ו שכאן זה יהיה ריבית קצוצה, שהרי מכירת בית בבתי ערי חומה זה מכירה גמורה אף תוך י"ב חודש. ולאחר י"ב חודש סופו להצמיחה ביד הלוקח אם לא יפדה תוך הזמן, ואפ"ה אם הוא פודה בתוך הזמן זה ריבית קצוצה בגלל שהוא מבטל את המכירה למפרע. כ"ש כאן שלשיטת

אמר רב פפי: עבד רבינא עובדא, כשהיה מעשה כעין המעשה הנזכר, שאמר ליה זיל זבין לי ארעא וכולי, וחשיב כמה פירות אכל הלוקח, ואפיק הוציא מהלוקח את דמי הפירי שאכל. כי סובר שזה ריבית קצוצה ויוצאה בדינין. דלא כרבה בר רב הונא,

שאמר לעיל שזה אבק ריבית.

וקל וחומר למשכנתא, שזו ריבית קצוצה (4).

אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: הא משכנתא, שהלווה משכן למלוה סתם, ולא

הרמב"ם ותוס' זה מכירה בטעות (יבואר לקמן), ועוד שאין סופו להצמיתה בידו, שיכול להחזיר לה הדמים לעולם שהרי לא קבע זמן, שזה ריבית קצוצה? ולשיטת הריטב"א הנזכר לא קשה כי בבית הריוח ברור, ולכן זה ריבית קצוצה אפילו שזה זביני.

4. כ"כ הרי"ף והרמב"ן, הרשב"א מביא את פירוש הראב"ד שרבינא אפיק פירי רק במשכנתא, אבל בזביני כמעשה של את ונוולא אחי, הוא מודה שזה לא ריבית קצוצה, כי זה דרך מקח והרשב"א דוחה את פירושו וסובר כשיטת הרי"ף.

הרמב"ן כאן, והרשב"א לעיל בדף סב. בשם הראב"ד, מקשים סתירה מרבינא על רבינא, כאן הוא סובר שמשכנתא בלא נכייטא זה ריבית קצוצה ויוצאה בדינין, ולעיל בדף סב: הוא אומר שמשכנתא בלא נכייטא בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה כי זה אבק ריבית? ומתרצים שהסוגיא כאן מדברת על משכנתא באתרא דמסלקי, ובזה סובר רבינא שבלא נכייטא זה ריבית קצוצה, והסוגיא לעיל בדף סב: מדברת על משכנתא באתרא דלא מסלקי. דומיא דדיניהם, ובדיני עכו"ם כל משכנתא א"א לסלק בתוך הזמן ובזה סובר רבינא שבלא נכייטא זה רק אבק ריבית כי זה כמכר ולא כהלואה.

תוס' כאן בד"ה פירי מאי, גם עמדו בקושיא זו, ומכח זה כתבו שרבינא אפיק פירי לא מהטעם שהגמרא אמרה לעיל, אלא מטעם חדש, כי סובר שבמעשה של את ונוולא זה מחילה

בטעות ולא היא מחילה, ואפיק פירי רק בזה, ולא במשכנתא. וכ"כ הרא"ש, הרמב"ן תמה על פירוש זה וז"ל הא ליכא מחילה בטעות. דהא ידע דכל אימת דלא מייתי ליה זוזי אכיל פירי? בעל המאור גם מפרש את רבינא כאן כתוס' והרא"ש, מכח הקושיא מלעיל דף סב:, והוא מוסיף טעם שזה מחילה בטעות, כי במעשה הנזכר זה אסמכתא, והמוכר סבור שחל מכירה עם תנאי, ולכן נותן ללוקח לאכול פירות והאמת שלא חל מכירה, ולכן זה מחילה בטעות. (ובחידושי הריטב"א לעיל בד"ה אי הווי לי זוזי וכו' כותב ב' טעמים שזה לא אסמכתא) ושיטת תוס' כ' הפנ"י שהיא כשיטת הרמב"ם שהובאה לעיל בהערה 1) שמפני שהשליח לא השיבו תשובה ברורה לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח, ולא גמר והקנה, וממילא המוכר נותן ללוקח לאכול פירות כי הוא סבור שחל מכירה עם תנאי, והאמת שלא חל מכירה, ולכן זה מחילה בטעות. (לכ' ברא"ש א"א לפרש כך, כי הוא כ' כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה, והרמב"ם גורס לא סמכא דעתיה, ובאמת בהגהות הב"ח על הרא"ש סימן ל"ג כ' שגירסת הרא"ש לא סמכא דעתיה. ואפילו אם נגרוס סמכא דעתיה אין כאן סתירה, כי השטמ"ק מביא מהרמ"ק שגם ברמב"ם הגירסא סמכא דעתיה, ועי' בילקוט שנו"ס שמודפס ברמב"ם מהדורת פרנקל.

הבעה"מ מוסיף שרבינא אפיק פירי גם במשכנתא דאסמכתא, דומיא דמתני' בדף סה: הלווה על שדהו וכו', ועי' תוס' בד"ה פירי ור"ת

מפרש וכו', ובפנ"י.

רש"י סותם ולא מפרש את דברי רבינא, הגר"א בביאורו לשו"ע ס' קעב באות א' כ' שדעת רש"י היא כתוס' שרבינא אפיק פירי מטעם מחילה בטעות, וקשה שרש"י לעיל בדף סו: סובר שמחילה בטעות בכל מקום היא מחילה, חוץ מהלואה משום מיחזי כריבית, וכ"כ בדעתו תוס' שם בד"ה התם זביני? וצ"ל כמוש"כ בעה"מ שהמעשה של ההיא איתתא וכו' דומה להלואה. אבל הפנ"י מוכיח שרש"י לא סובר כך, כי בד"ה הכא נמי לא קץ ליה כ' ופליג אר"נ דאמר לעיל הדרא ארעא והדרי פירי, ואם כן, שהמעשה של ההיא איתתא וכו' דומה להלואה, היה לו לפרש כן תיכף במעשה של ההיא איתתא וכו' שרבה בר ר"ה פליג אר"נ. ועוד כותב שמסתימת לשון רש"י נראה ודאי שמפרש דברים ככתבן בכל השקלא וטריא של הסוגיא, שהכל זה משום ריבית ולא משום מחילה בטעות, ורבינא סובר שאפילו בסתם שלא קץ ליה זה ריבית קצוצה. גם התורא"ש לעיל בד"ה ארעא הדרא כותב שדעת רש"י שאפשר להוציא את הפירות רק משום ריבית. ומקשה עליו את קושיית הראשונים הנוכח, ורש"י לא יכול לתרץ כמו שתירצו הרמב"ן והרשב"א, כי הוא סובר שבאתרא דלא מסלקי מותר אפילו בלא נכייטא, ובדף סב: כתוב שזה אבק ריבית. וצ"ל שרש"י תירץ כמוש"כ בתוס' רבינו פרץ שהיו שני רבינא אחד בימי רב יוסף, ואחד בימי רב אשי, ורבינא שכתוב כאן, הוא לא אותו רבינא שכתוב לעיל בדף סב: וכ"כ בהגהות מיימוניות, או שתירץ כמוש"כ בביאור הגר"א שם בשיטת הרי"ף של"ג בדף סב: אמר ליה רבינא, ואותו אמורא סובר כרבה בר"ר הונא שזה אבק ריבית.

לרמב"ם יש שיטה חדשה בביאור דברי רבינא, ותירוץ הקושיא מרבינא כאן על רבינא לעיל בדף סב:, הוא מפרש שרבינא אפיק פירי

בגלל שסובר שזה ריבית קצוצה, כסברת הגמרא לעיל שפירי הדרי רק אם זה ריבית קצוצה, וסובר שזה רק במעשה של ההיא איתתא וכו' ולא במשכנתא, להיפך מסברת הגמרא לעיל, וז"ל בפרק ו' ה' מלו"ל הלכה ז' הורו רבותי שהמלוה את חבירו ומשכן לו שדהו ע"מ שיאכל כל פירותיה כל ימי המשכונה, אע"פ שאינו מנכה לו כלום הרי זה אבק ריבית ואינה יוצאה בדינין וכו', שהרי אין בשדה יפרות מצויין בעת ההלואה ואפשר שירויח והיו שם פירות ואפשר שיפסיד בזריעתה ועבודתה ולפיכך היא אבק ריבית. וכן אין המשכונה דומה למי שמכר באסמכתא שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו והממשכן גמר והקנהו גוף זה לפירותיו. פירוש: הרמב"ם מפרש מש"כ בגמרא לא קץ ליה, שהריוח לא קייץ וברור, וסובר שרבינא לא חולק ע"ז, אלא הוא מחדש שבמקום שלא גמר והקנהו אפילו בשדה זה ריבית קצוצה, ולכן במעשה של ההיא איתתא וכו' חשיב ואפיק פירי. כ"כ המ"מ. וצריך ביאור מדוע כשלא גמרו והקנהו זה ריבית קצוצה הרי בשעת הקציצה הריוח לא ודאי? מבאר רבינו חיים הלוי זצ"ל (בספרו על הרמב"ם), הרמב"ם סובר שאפילו בשדה שהריוח לא ודאי אין חסרון בקציצה, כי היתה קציצה בתחילה שאם יהיה ריוח יטול את זה בריבית וכשנוטל בסוף את הריבית שקצץ זה ריבית גמורה, ומש"כ במשכנתא דשדה שבגלל שהריוח לא ודאי זה אבק ריבית, הטעם כי במשכנתא הלוה מקנה למלוה את הקרקע לפירותיה, וכשאח"כ גדלים פירות זה שייך למלוה בגלל הקרקע שלו השביחה, וממילא הוא קיבל מהלוה דבר שאין ממנו ריוח ודאי, וכשבשעת לקיחת הריבית זה לא ודאי, חסר ב"אל תקח מאתו נשך" אבל במקום שלא גמר והקנהו כשאוכל את הפירות זה שעת לקיחת הריבית, ואז הריוח ודאי, לכן זה ריבית קצוצה. בהלכה ח' כותב הרמב"ם הורו מקצת גאונים

החוב נפרע בזה שאכל פירות.

ואף על פי שרבא אמר לעיל שמשכנתא בלא נכייתא ולא קץ ליה, זה אבק ריבית, ואבק ריבית אינה יוצאה בדיינין, בכל זאת כאן, הוא יכול לדרוש את כספו, כי הוא אינו נחשב כמי שתובע מהמלוה את החזרת אבק הריבית, אלא תביעתו היא, כיון שהמלוה אכל את פירות המשכנתא סתם בשביל ההלוואה, ולא פירש שאוכלם בתורת ריבית, הרי הלוה יכול לפרש את אכילת הפירות שהיא בשביל הקרן⁽⁸⁾.

פירש לו שיאכל פירות⁽⁵⁾, ואוכל פירות בלא נכייתא⁽⁶⁾ —

באתרא דמסלקי, אם היה המנהג של אותו המקום, שאפילו אם לא הגיע זמן הפרעון, אם הלוה מביא למלוה את מעות הפרעון הוא צריך לקבלם ולהחזיר את המשכון ללוה⁽⁷⁾.

הרי כאשר **אכל** המלוה פירות **בשיעור זוזי** החוב, והלוה בא לפנינו ואומר איני רוצה שיאכל פירותי בריבית, ישומו פירות שאכל, ויהיה בחובו, **ומסלקינן** ליה מהמשכנתא. כי

אבק ריבית, הרמב"ן אומר על פירוש הרי"ף, ואינו במשמע, וכונתו מבוארת בחי' הרשב"א וז"ל דהא כולה שמעתין בטר עובדא דאת ונוולא, ובטר משכנתא דבעא מיניה אביי מרבא גרירא, והנהו בלא נכייתא נינהו, ועוד מקשה על הרי"ף שמר בריה דר"י אומר בע"ב שבנכייתא מותר למלוה לאכול פירות? ומה שמקשה הרי"ף מיישב הרמב"ן שמר בריה דר"י אומר את הדין בשם רבא, ורבא אזיל לשיטתו לעיל שאמר לאביי הכא נמי לא קץ ליה ואפילו בלא נכייתא זה אבק ריבית, וכ"כ הרשב"א. ועיין ברמב"ן שדן אם רב אשי חולק על רבינא.

7. רש"י לקמן בד"ה לא מסלקינן ליה בלא זוזי ובע"ב ד"ה באתרא דמסלקי, כ' שהגמרא נקטה באתרא דמסלקי, כי באתרא דלא מסלקי זה כמכר ולא כהלוואה ואין בזה אבק ריבית ומותר למלוה לאכול פירות אפילו בלא נכייתא וכן שיטת תוס' בע"ב ד"ה במישלם, אבל הרמב"ן חולק וסובר שבלא נכייתא זה אבק ריבית, והרשב"א בע"ב ד"ה ה"ג רש"י, מסכים עם רש"י שכן סובר מר בריה דרב יוסף אבל להלכה סובר כהרמב"ן.

8. כ"כ הריטב"א, וזה כונת רש"י אבל בחי'

שכל משכונה שאין בה ניכוי כלל, הרי היא ריבית קצוצה. ולא ירדו לעומק הדבר להפריש בין שדה לחצר ולפיכך נתקשו להם דברי חכמי התלמוד. פירושו: הם הוכיחו מזה שרבינא אפיק פירי שכל משכנתא בלא נכייתא זה ריבית קצוצה, ולא סברו לחלק שכשהרייח לא ודאי זה לא ריבית קצוצה, וממילא לא חילקו בין גמר והקנהו ללא גמר והקנהו, ולכן הוקשה להם שרבינא בדף סב: סותר את מה שאומר כאן.

5. כ"כ רש"י, כי לשיטתו אם פירש לו שיאכל פירות לכו"ע זה ריבית קצוצה, הפנ"י (לעיל בד"ה אמר ליה אביי רבבה) מקשה מכאן על פירוש רש"י, שמשתימת הגמרא משמע שמדובר כאן בכל משכנתא אפילו שקצץ מתחילה שיאכל פירות? אמנם לפי מה שרש"י מפרש את הדין של אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה, בלא"ה צ"ל שלא פירש לו שיאכל בתורת ריבית, כמוש"כ הריטב"א.

6. כ"כ רש"י, והרי"ף כותב שמדובר כאן במשכנתא בנכייתא, ומר בריה דר"י סובר שבנכייתא זה אבק ריבית, כי אם מדובר בלא נכייתא קשיא הלכתא אהלכתא שקיי"ל כרבינא שבלא נכייתא זה ריבית קצוצה וכאן כתוב שזה

שמשכנו לו אביהם בלא נכייטא.

ואם אכל שיעור זוזי, מסלקינן ליה, כמו בשאר בני אדם.

אכל טפי, מפקינן מיניה. כי בית דין שבעיר הם אביהם של יתומים, והם מודיעים לכל אדם שאוכל פירות בלא נכייטא משדה של יתומים, שאחר שאכל בשווי הקרן נפרע החוב, ועליו להסתלק מהשדה, וממילא אם הוא ממשיך לאכול פירות, זה גזל, ומוציאים ממנו כדין גזלן.

ומחשבינן משטרא לשטרא, מהטעם הנזכר⁽¹⁰⁾.

אכל המלוה טפי משווי הקרן, לא מפקינן מיניה כי רבא סובר שזה אבק ריבית, ואבק ריבית אינה יוצאה בדיינין.

ולא מחשבינן משטרא לשטרא.

כלומר, אם הלוח חייב למלוה מעות בשטר אחר, לא מחשבים את מה שאכל יותר משווי הקרן, לומר שזה יהיה פרעון לחוב השטר האחר. כי כשהמלוה אכל את הפירות, ודאי לא אכל בשביל החוב האחר. ולהוציא ממנו את הריבית אי אפשר, כי אבק ריבית אינה יוצאה בדיינין⁽⁹⁾.

ובדיתמי, המלוה אוכל פירות מקרקע

הסוגיא.

9. הרמב"ן מביא את שיטת הראב"ד שאפילו שאבק ריבית אינו יוצא בדיינים, אם הלוח תפס משל המלוה לא מוציאים ממנו להחזיר למלוה, ומקשה עליו מכאן, למה לא מחשבינן משטרא לשטרא, הרי הלוח תפוס בכסף, ומה עדיף כשתופס בע"כ?

10. התורת חיים מקשה אחרי שהגמרא אמרה שאפילו אכל טפי מפקינן מיניה, למה צריך לומר שמחשבינן משטרא לשטרא הרי זה נלמד מק"ו? וכן העירו הלח"מ, והגר"א בהגותיו לש"ס, והרש"ש, וכתבו שזה סייעתא לגירסת הרי"ף בגמרא, שגורס ובדיתמי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה. אכל טפי לא מפקינן מיניה, ומחשבינן משטרא לשטרא, והמ"מ מוכיח שכן גרס הרמב"ם, ולשיטתם החילוק בין יתומים לשאר בני"א הוא לא כמוש"כ רש"י. ועיין ברמב"ן בד"ה וקרוב אני לומר, ואם תשאל לדברינו וכו' ודו"ק.

ובפירוש הרי"י מלוניל כתב: כלומר ור"ש

הרמב"ן לעיל בדף סד: בד"ה תו כתב רבינו הגדול, ובחי' הרשב"א שם, כתוב שהמחלוקת בין מר בריה דר"י משמיה דרבה, לרב אשי, זה אם סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא או לאו אפוקי מיניה הוא, ומר בריה דר"י סובר שלאו אפוקי מיניה הוא (אולי זה רק לגבי הדין של אבק ריבית אינה יוצאה בדיינין ולא בשאר מקומות) ולכן אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה מהמשכנתא. וצ"ב לפי"ז למה לא מחשבינן משטרא לשטרא הרי גם זה סלוקי בלא זוזי? וצ"ל שרק בקרן וריבית שזה תשלום אחד כשמשנה את התשלום מריבית לקרן זה לא אפוקי. כי גם מתחילה אכל את הפירות בשביל התשלום הזה, אבל בחוב אחר סלוקי בלא זוזי זה כן אפוקי.

הרמב"ן והרשב"א שם מביאים את שיטת רבינו אפרים שזה שרב אשי אומר סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא, זה רק כאן שיש ביד המלוה משכנתא והלוח מסלקו בלא זוזי ומוציא ממנו את המשכנתא אבל בלי משכנתא זה לא אפוקי. ועיין בספר אגרות משה יו"ד חלק ג' (כרך ו) ה' ריבית הערה כ"ג שמבואר לפי"ז את

בדיינין⁽¹¹⁾.

ומביאה הגמרא, כי מהטעם זה שאי אפשר לפרוע את החוב בזה שהמלוה אכל פירות:

עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים כגדולים. ואפילו באכל שיעור זוזי, לא סילק ב-טו את המלוה מהמשכנתא, עד שיפרעו לו את החוב⁽¹²⁾.

אמר רבא בריה דרב יוסף, משמיה דרבא: האי משכנתא, באתרא דמסלקי⁽¹⁾, לא ניכול המלוה פירות אלא בנכיתא.

אמר רב אשי: השתא דאמרת, אם אכל טפי משווי הקרן לא מפקינן מיניה, כי אבק ריבית אינה יוצאה בדיינין.

אכל שיעור זוזי של הקרן, נמי לא מסלקינן ליה מהמשכנתא בלא זוזי. ורק כשפורע לו החוב הוא מחזיר לו את השדה המושכנת.

מאי טעמא? — סלוקי את המלוה בלא זוזי, אפוקי ריבית מיניה הוא! כי אנן סהדי שאכל את הפירות בתורת ריבית.

הוי אבק ריבית, ואבק ריבית אינה יוצאה

דמחשבינן משטרא לשטרא.

11. עיין לעיל בהערה 8, הרשב"א מביא את שיטת הרמב"ם שרב אשי לא חולק לגמרי על מר בריה דרב יוסף אלא הוא סובר שלא מסלקים אותו לגמרי, בלא זוזי כלל, אלא ב"ד מנכין לו כפי ראות עיניהם. והשאר נותנים לו ומסלקים אותו. כי אם מסלקים אותו בלא זוזי כלל זה נראה אפוקי מיניה. והרשב"א חולק ע"ז, וכן רש"י בד"ה לא מסלקינן ליה בלא זוזי.

12. הרי"ף משמיט את זה, וכי המ"מ שהוא לא גרס את זה בגמרא, וסובר שביתומים רב אשי לא חולק אבל הרמב"ן כותב שהרי"ף לא צריך להביא את זה כי הוא גורס בדברי מר בריה דר"י, בדיתמי וכו' אכל טפי לא מפקינן מיניה ומובא לעיל בהערה 10) וממילא כשרב אשי אומר שכל מקום שאכל טפי לא מפקינן מיניה, אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה בלא זוזי כלול בזה שגם ביתומים לא מסלקינן ליה בלא זוזי. ומש"כ בגמרא עבד רב אשי ביתומים קטנים כגדולים זה להשמיע לנו שעשה מעשה כדבריו. אבל בשיטת הרמב"ם צ"ל כהמ"מ כי פוסק שביתומים מסלקינן ליה בלא זוזי, ואם רב אשי חולק ע"ז היה לו לפסוק כרב אשי שהוא בתרא.

1. כך גירסת רש"י, ותוס' בד"ה במישלם. ומפרשים שהגמרא נקטה דוקא אתרא דמסלקי, כי באתרא דלא מסלקי מותר לאכול פירות אפילו בלא נכיתא, כי זה כמכירה לזמן. הרמב"ן מביא מקצת נוסחי עתיקי שכתוב שם האי משכנתא באתרא דלא מסלקי וכו' ומוכיח כגירסא זו שלגירסת רש"י שבאתרא דלא מסלקי מותר אפילו בלא נכיתא, א"כ כשלא מסלקי מותר אפילו לצורבא מדרבנן בדרגה אחת יותר דהיינו בנכיתא, ולפי"ז מה הגמרא שואלת "ואלא במאי ניכול" הרי יכול לאכול אם יתנה עם הלוה בהדיא שלא יסלק אותו בתוך הזמן ובנכיתא? הרשב"א והרא"ש מקשים על גירסת רש"י שלצורבא מדרבנן צריך להיות מותר לאכול אפילו בלא נכיתא, כי באתרא דלא מסלקי אין צד איסור?

הרא"ש מתרץ, שהגמרא מדברת באתרא דמסלקי, ובמקום כזה אין רגילות לעשות משכנתא בלא סילוק, ולכן הגמרא שואלת באתרא דמסלקי במאי ניכול. הרשב"א מתרץ: שכמו באתרא דמסלקי אפילו שבנכיתא זה מותר לכתחילה, אפי"ה לצורבא מדרבנן אסור, ה"ה לאתרא דלא מסלקי ואפילו בנכיתא, כי כל שאינו מנכה כשיעור הפירות שאכל, אסור.